

Andrzej KLASIK, Adam DROBNIAK, Krzysztof WRANA
Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

PERSPEKTYWY ROZWOJU GOSPODARKI KREATYWNEJ W AGLOMERACJI GÓRNOŚLĄSKIEJ

CREATIVE ECONOMY'S DEVELOPMENT PERSPECTIVES IN UPPER SILESIAN AGGLOMERATION

ABSTRACT: The paper is devoted to the issues concerning the conditions and potentials for development of a creative economy – based on culture sector – in cities and towns of the Upper Silesian Agglomeration. It refers to the aspects like: broad and narrow definition of a creative economy, prospective and retrospective presentation of the Upper Silesian Agglomeration as well as its institutional potential along with existing structure of the creative economy. Cases of Katowice as a music city and Bytom as a stage and outdoor entertainment town were also discussed.

KEY WORDS: creative economy, sectors of creative economy, urban agglomeration, high culture, music industry, performing arts sector and outdoor entertainment

Gospodarka kreatywna w wąskim i szerokim znaczeniu

Gospodarka kreatywna w wąskim ograniczonym do sektora kultury znaczeniu, mieści w sobie przemysły kulturalne, w których indywidualna kreatywność łączona jest z produkcją, komercjalizacją oraz sprzedażą i dystrybucją dóbr i usług kulturalnych. Produkty te mają wartość nierynkową oraz rynkową. Dotyczy to produktów zarówno kultury wysokiej, jak i kultury popularnej. Gospodarka kreatywna obejmuje wszystkie dziedziny sztuki, działalność medialną, różne formy dizajningu i reklamy, produkcję gier komputerowych i video, rzemiosło artystyczne, turystykę kulturową i przemysłową, a niekiedy nawet działalność gastronomiczną.

Gospodarka kreatywna w szerokim znaczeniu oznacza wyodrębniający się, obok przetwórstwa i usług, sektor gospodarki. Podstawą tego procesu są różne formy kreatywności ludzi i firm oraz różne formy własności intelektualnej będącej źródłem nowości i rozwoju produktów. Kreatywność i własność intelektualna stanowią główne składniki nakładów w kilkunastu już obecnie rodzajach działalności, które nazywa się

przemysłami kreatywnymi. Kreatywne przemysły rozciągają się od różnych dziedzin kultury i sztuki (przemysły kulturalne) po rozległe obszary nauki i technologii (przemysły technologiczne). W sektorze gospodarki kreatywnej wyróżnia się różne modele przemysłów kreatywnych, a także ich podział na rdzeniowe i peryferyjne. Omawiana gospodarka pozostaje w ścisłym związku z takimi rozwojowymi współcześnie koncepcjami, jak: koncepcja klasy kreatywnej obejmującej ludzi kreatywnych zawodów, koncepcja kreatywnych miast w zakresie rdzeniowych przemysłów kreatywnych, koncepcja kapitału kreatywnego, intelektualnego i przedsiębiorczości intelektualnej, koncepcja lokalnych środowisk i dystryktów kreatywnych, sieciowania miast i klasteringu przemysłów kreatywnych.

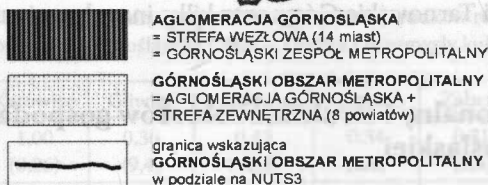
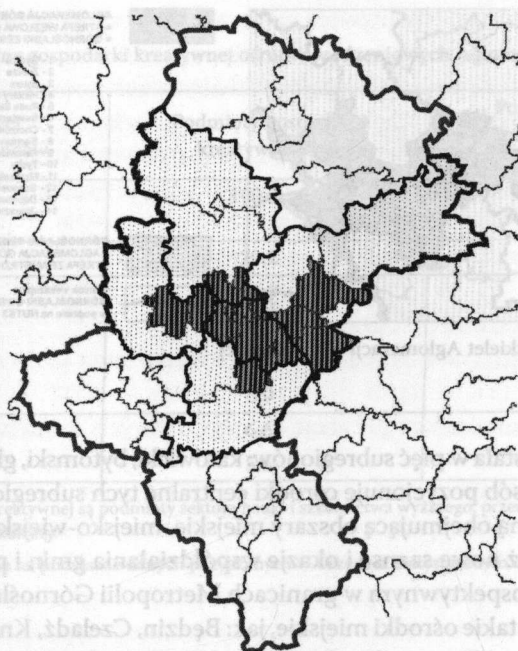
Koncepcja gospodarki kreatywnej podkreśla strategiczne znaczenie współpracy konkurencyjnej, sieci i aliansów środowisk badawczych, kulturalnych, biznesowych i edukacyjnych oraz władz publicznych, a także strategiczne wykorzystanie studiów foresightowych, w tym foresightu technologicznego i kulturalnego.

Aglomeracja Górnośląska w ujęciach retrospektywnym i prospektywnym

W ujęciu retrospektywnym Aglomeracja Górnośląska (rys. 1) jest obszarem zurbanizowanym obejmującym dwie podstawowe strefy: węzłową i zewnętrzną. Strefa węzłowa obejmuje 14 miast na prawach powiatu. Biorąc pod uwagę liczbę ludności, są to w kolejności miasta: Katowice, Sosnowiec, Gliwice, Zabrze, Bytom, Ruda Śląska, Tychy, Dąbrowa Górnicza, Chorzów, Jaworzno, Mysłowice, Siemianowice Śląskie, Piekary Śląskie, Świętochłowice. Strefa węzłowa jest obszarem o największym stopniu koncentracji ludności i gospodarki. Procesowi rewitalizacji i przebudowie podlegają w tej strefie zarówno dawne dzielnice, jak i starówki i centra miast. Większość miast strefy węzłowej utraciła tradycyjną bazę ekonomiczną opartą na przemysłach węglowym i stalowym oraz weszła w stadium postindustrialne. Strefa zewnętrzna Aglomeracji Górnośląskiej obejmuje 8 powiatów. Uwzględniając ich potencjał demograficzny są to w kolejności powiaty: będziński, tarnogórski, zawierciański, gliwicki, pszczyński, mikołowski, lubliniecki, bieruńsko-lędziński. Powiaty tworzące strefę zewnętrzną aglomeracji są obszarami wiejskimi podlegającymi procesowi urbanizacji, w tym suburbanizacji. 31 gmin wchodzących w skład powiatów tworzących strefę zewnętrzną stanowią gminy wiejskie, podczas gdy 28 gmin ma profil miejski i miejsko-wiejski. W strefie zewnętrznej znajduje się 9 ośrodków miejskich powyżej 20 tys. mieszkańców, spośród których 3 liczą powyżej 50 tys. mieszkańców.

W europejskiej nomenklaturze jednostek terytorialnych NUTS 3 strefa węzłowa i strefa zewnętrzna tworzyły do niedawna Subregion Centralny Śląski.

W ujęciu prospektywnym Aglomeracja Górnośląska i jej strefa zewnętrzna stanowią integralną całość – Górnośląski Obszar Metropolitalny. Jest to obszar podlegający jednocześnie procesowi metropolizacji i suburbanizacji. 14 miast strefy węzłowej sta-

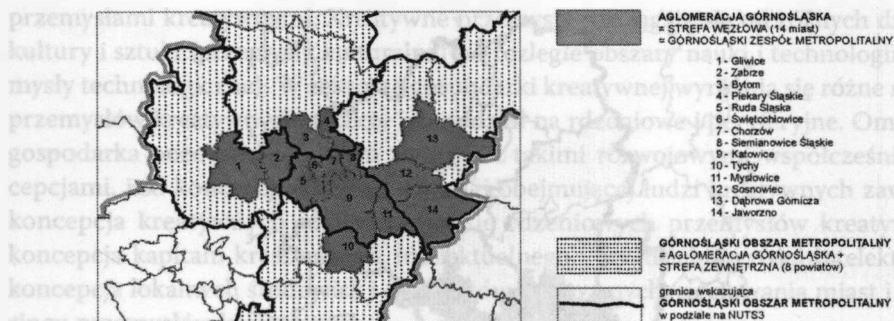

Rys. 1. Aglomeracja Górnośląska w ujęciach retrospektywnym i prospektywnym

Źródło: opracowanie własne.

nowiących miasta na prawach powiatu utworzyło Górnośląski Związek Metropolitalny (rys. 2). Strefa węzłowa aglomeracji przekształca się w zespół metropolitalny – Metropolię Górnośląską, której rdzeniową, policentryczną strukturę tworzą Katowice – stolica województwa, 4 pozostałe miasta rdzeniowe – Bytom, Gliwice, Sosnowiec, Zabrze, oraz 2 miasta wspomagające miasta rdzeniowe – Chorzów, Tychy. Potencjał gospodarki kreatywnej skupiony w wymienionych miastach predestynuje te ośrodki w pierwszej kolejności do rozwoju różnorodnych funkcji, aktywności i instytucji o randze metropolitalnej. Procesy metropolizacyjne koncentrujące się na obszarze Metropolii Górnośląskiej programowane i stymulowane przez władze i partnerstwo publiczne różnych poziomów zadecydują o przyszłości całego Górnośląskiego Obszaru Metropolitalnego w polskiej i europejskiej przestrzeni.

W ujęciu prospektywnym strefa zewnętrzna Aglomeracji Górnośląskiej została integralnie połączona z obszarem Metropolii Górnośląskiej poprzez nową organizację terytorialną opartą na subregionach. Cała przestrzeń Górnośląskiego Obszaru Metropolitalnego

Rys. 2. Miasta tworzące szkielet Aglomeracji Górnośląskiej

Źródło: opracowanie własne.

go zorganizowana została w pięć subregionów: katowicki, bytomski, gliwicki, sosnowiecki, tyski, co w nowy sposób pozycjonuje ośrodki centralne tych subregionów oraz ich misję rozwojową i kohezyjną obejmującą obszary miejskie, miejsko-wiejskie i wiejskie.

Stwarza to również nowe szanse i okazje współdziałania gmin i powiatów. W szczególności w ujęciu prospektywnym w granicach Metropolii Górnośląskiej znajdą się zapewne w przyszłości takie ośrodki miejskie, jak: Będzin, Czeladź, Knurów, Mikołów, Łaziska Górne, Pszczyna i Tarnowskie Góry, oraz kilka innych gmin miejsko-wiejskich.

Potencjał instytucjonalny i struktura sektorów gospodarki kreatywnej Aglomeracji Górnośląskiej

Potencjał instytucjonalny gospodarki kreatywnej Aglomeracji Górnośląskiej (tab. 1) skupiony jest w największym stopniu w Katowicach jako stolicy województwa śląskiego. Prawie 30% podmiotów gospodarki kreatywnej całej aglomeracji koncentruje się w tym mieście. Poziom koncentracji mierzony liczbą produktów, liczbą podmiotów na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym i ilorazem lokalizacji wskazuje na centralną pozycję Katowic w dziedzinie instytucjonalnych podstaw rozwoju sektora gospodarki kreatywnej w aglomeracji. Drugą pozycję, chociaż ze znacznym dystansem do Katowic, zajmują Gliwice. Rysuje się w ten sposób monocentryczna wizja generowania procesu metropolizacji Aglomeracji Górnośląskiej w oparciu o sektor nauki i sektor kultury Katowic oraz możliwy do przyjęcia scenariusz bipolarny Katowice–Gliwice, jednakże jedynie w zakresie sektora nauki i przemysłów wysokich technologii. W ujęciu prospektywnym ważne byłoby łączne traktowanie potencjału Katowic i Chorzowa oraz Gliwic i Zabrze.

W zakresie sektora i przemysłów kultury potencjał instytucjonalny gospodarki kreatywnej w Aglomeracji Górnośląskiej koncentruje się na pięciu wiodących dziedzinach działalności: artystycznej i rozrywkowej, rozrywkowej, wydawniczej, związanej z filmem i przemysłem video, telewizyjnej i radiowej (tab. 2).

Tabela 1
Potencjał instytucjonalny gospodarki kreatywnej ośrodków rdzeniowych Aglomeracji Górnośląskiej, 2005

Miasta powyżej 100 tys. mieszkańców	Podmioty gospodarki kreatywnej* [%]	Podmioty gospodarki kreatywnej na 1000 osób w wieku produkcyjnym
Aglomeracja w tym:	100,0	8,0 (1,00)
Katowice	29,2	15,0 (1,87)
Gliwice	12,6	10,0 (1,25)
Sosnowiec	11,0	7,0 (0,87)
Bytom	7,6	6,0 (0,75)
Zabrze	5,0	4,0 (0,50)
Tychy	6,6	7,0 (0,87)
Chorzów	5,6	9,0 (1,12)

* Podmiotami gospodarki kreatywnej są podmioty sektora nauki i szkolnictwa wyższego, przemysłów wysokich technologii oraz sektora i przemysłów kultury.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych w Urzędzie Statystycznym w Katowicach.

Tabela 2

Potencjał instytucjonalny gospodarki kreatywnej ośrodków rdzeniowych
Agglomeracji Górnośląskiej (2005 – kultura i przemysły kulturalne)

Rodzaj działalności	Katowice	Gliwice	Sosnowiec	Bytom	Zabrze	Tychy*	Chorzów*
Artystyczna i roz- rywkowa	1,00 (0,26)	0,36 (9,4)	0,42 (10,9)	0,34 (8,8)	0,21 (5,5)	0,26 (6,9)	0,29 (7,4)
Reklamowa	1,00 (31,5)	0,31 (9,9)	0,37 (11,7)	0,26 (8,2)	0,14 (4,5)	0,26 (8,4)	0,15 (4,7)
Wydawnicza	1,00 (45,0)	0,25 (11,2)	0,18 (8,0)	0,13 (5,9)	0,11 (5,1)	0,11 (5,1)	0,13 (5,9)
Związana z filmem i przemysłem video	1,00 (25,9)	0,20 (5,2)	0,57 (14,8)	0,26 (6,7)	0,20 (5,2)	0,26 (6,7)	0,17 (4,4)
Telewizyjno- reklamowa	1,00 (36,6)	0,13 (5,3)	0,21 (8,3)	0,10 (4,1)	0,07 (2,9)	0,13 (5,3)	0,16 (6,5)
Ranga miasta	1,00 (41,0)	0,22 (9,1)	0,27 (11,0)	0,19 (7,8)	0,12 (4,9)	0,18 (7,1)	0,14 (5,6)

(...) – iloraz lokalizacji podmiotów gospodarki kreatywnej

* miasta wspomagające ośrodki rdzeniowe.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych w Urzędzie Statystycznym w Katowicach.

We wszystkich wymienionych dziedzinach Katowice są ośrodkiem centralnym mającym zdecydowaną przewagę nad pozostałymi ośrodkami rdzeniowymi i wspomagającymi ośrodkami rdzeniowymi aglomeracji. Katowice z Chorzowem skupiają blisko połowę potencjału instytucjonalnego gospodarki kreatywnej opartej na sektorze i przemysłach

kultury. Monocentryczna wizja rozwoju sektora kultury w Aglomeracji Górnośląskiej skupionego w Katowicach, zwłaszcza w zakresie kultury wysokiej, wydaje się bezdyskusyjna. Przemawia za tym rozstrzygnięciem potencjał nauk humanistycznych i społecznych Uniwersytetu Śląskiego, koncentracja wyższego szkolnictwa artystycznego oraz relatywnie wysokie skupienie instytucji i firm kulturalnych i artystycznych.

W zakresie przemysłów wysokich technologii wiodącymi dziedzinami gospodarki kreatywnej w Aglomeracji Górnośląskiej są:

- działalność badawczo-rozwojowa w dziedzinie nauk przyrodniczych i technicznych,
- działalność w zakresie oprogramowania,
- produkcja sprzętu medycznego i chirurgicznego oraz przyrządów ortopedycznych,
- produkcja instrumentów i przyrządów pomiarowych, kontrolnych, badawczych, nawigacyjnych i innych,
- produkcja systemów sterowania procesami przemysłowymi.

W sektorze badawczym i przemysłów wysokich technologii pierwszą pozycję wśród ośrodków rdzeniowych Aglomeracji Górnośląskiej zajmują Katowice, nie jest to jednak pozycja dominująca (tab. 3). Drugą pozycję w tej dziedzinie mają Gliwice, dotyczy to zwłaszcza produkcji instrumentów i przyrządów różnego typu oraz systemu sterowania procesami produkcyjnymi. W odniesieniu do sektora badawczego i przemysłów wysokich technologii gospodarki kreatywnej rysuje się wyraźnie (będąc pożądanym) scenariusz dwubiegunowy Katowice–Gliwice. Łączne ujęcie potencjału instytucjonalnego sektora nauki i przemysłów wysokich technologii Katowic i Chorzowa, a jeszcze wyraźniej Gliwic i Zabrza uzasadniają promowanie dwubiegunowego i zarazem policentrycznego modelu generowania gospodarki kreatywnej w Aglomeracji Górnośląskiej. Będzie to równocześnie skutkować rozwojem naukowej i technologicznej funkcji metropolitalnej w tych ośrodkach. Wymienione ośrodki razem wzięte koncentrują 57% potencjału instytucjonalnego gospodarki kreatywnej sektora nauki i przemysłów zaawansowanych technologii.

Struktura gospodarki kreatywnej obejmująca sektor nauki i szkolnictwa wyższego, przemysły wysokich technologii, sektor i przemysły kultury w przekroju największych miast Aglomeracji Górnośląskiej pod względem liczby ludności i liczby pracujących pokazuje (por. tab. 4):

- dominującą pozycję Katowic jako regionalnej metropolii o funkcjach akademickich, kulturalnych i przemysłów wysokich technologii,
- wysoką pozycję Gliwic jako ośrodka rdzeniowego aglomeracji o profilu politechnicznym i technologicznym w zakresie funkcji akademickich i funkcji przemysłowej,
- niską pozycję Sosnowca w zakresie gospodarki kreatywnej we wszystkich przekrojach strukturalnych.

Wstępna prezentacja potencjału gospodarki kreatywnej w Aglomeracji Górnośląskiej podkreśla jej kluczowe znaczenie w kontekście przyszłości i metropolizacji tego obszaru. Wskazuje także na współdziałanie i współpracę władz publicznych oraz środowisk

Tabela 3

Potencjał instytucjonalny gospodarki kreatywnej ośrodków rdzeniowych
Aglomeracji Górnośląskiej (2005 – przemysł wysokich technologii)

Rodzaj działalności	Katowice	Gliwice	Sosnowiec	Bytom	Zabrze	Tychy*	Chorzów*
Badawczo-rozwojowa w dziedzinie nauk przyrodniczych i technicznych	1,00 (41,4)	0,56 (23,2)	0,07 (3,0)	0,10 (4,0)	0,19 (8,81)	0,07 (3,0)	0,07 (3,0)
W zakresie oprogramowania	1,00 (29,6)	0,51 (16,9)	0,17 (5,1)	0,36 (10,7)	0,27 (7,9)	0,16 (4,9)	0,2 (5,9)
Produkcja sprzętu medycznego i chirurgicznego oraz przyrządów ortopedycznych	1,00 (23,1)	0,47 (10,9)	0,50 (11,6)	0,43 (10,0)	0,48 (11,1)	0,17 (4,0)	0,24 (5,4)
Produkcja instrumentów i przyrządów pomiarowych, kontrolnych, badawczych, nawigacyjnych i innych	1,00 (26,9)	0,92 (24,0)	0,32 (8,3)	0,23 (5,9)	0,17 (4,3)	0,15 (3,9)	0,27 (7,1)
Produkcja systemów do sterowania procesami przemysłowymi	1,00 (27,8)	0,82 (22,8)	0,28 (7,9)	0,09 (2,5)	0,21 (5,8)	0,40 (11,2)	0,18 (5,0)
Ranga miasta	1,00 (0,28)	0,61 (17,1)	0,28 (10,1)	0,21 (6,0)	0,22 (6,3)	0,18 (5,1)	0,2 (5,7)

(...) – iloraz lokalizacji podmiotów gospodarki kreatywnej

* miasta wspomagające ośrodki rdzeniowe.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych w Urzędzie Statystycznym w Katowicach.

Tabela 4

Struktura sektorowa gospodarki kreatywnej w Aglomeracji Górnośląskiej
i trzech największych miastach według liczby pracujących (2005)

Aglomeracja i miasta centralne	Gospodarka kreatywna ogółem	Sektor nauki i szkolnictwa wyższego	Przemysły wysokich technologii	Sektor i przemysły kulturalne
Aglomeracja Górnośląska, w tym:	33102 (100%)	15 473 (46,7%)	7 425 (22,4%)	10 204 (30,8%)
Katowice	17 748 (53%)	9 654 (54,4%)	2 859 (16,1%)	5 235 (29,5%)
Gliwice	7 974 (24,%)	5 082 (63,9%)	1 928 (24,3%)	937 (11,8%)
Sosnowiec	1 219 (3,7%)	337 (27,6%)	355 (29,1%)	527 (43,2%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych w Urzędzie Statystycznym w Katowicach.

badawczych, kulturalnych, biznesowych i edukacyjnych jako na niezbędny warunek do uzyskania powodzenia w generowaniu i rozwijaniu gospodarki kreatywnej i „wybiciu się” Metropolii Górnośląskiej na silny zespół i obszar metropolitalny w polskiej i europejskiej przestrzeni.

Katowice miastem kultury wysokiej i przemysłu muzycznego

Identyfikacja rdzeniowych przemysłów kreatywnych związanych z kulturą wysoką i przemysłem muzycznym

Pierwszy etap identyfikacji rdzeniowych przemysłów kreatywnych związanych z kulturą wysoką oraz przemysłem muzycznym został przeprowadzony dla Katowic w oparciu o rozpoznanie lokalizowanych na terenie miasta: instytucji edukacyjnych (szkolnictwo wyższe), instytucji kultury (głównie podmiotów publicznych zajmujących się upowszechnianiem kultury, o charakterze zarówno samorządowym, jak i państwowym), stowarzyszeń działających na rzecz kultury oraz podstawowych obiektów infrastrukturalnych pełniących funkcje kulturalne. Wyróżnione rodzaje podmiotów sektora kultury wraz z towarzyszącymi im obiektami infrastrukturalnymi zostały dodatkowo uporządkowane według głównych dziedzin kultury, do których zaliczono: film, fotografię, literaturę, muzykę, teatr oraz plastykę (por. tab. 5).

W ramach przeprowadzonych badań kultura wysoka (elitarna) jest rozumiana jako najważniejsza część kultury symbolicznej danego społeczeństwa, stanowiąca podstawę przekazu tradycji oraz dorobku społeczeństwa, której oferta potencjalnie adresowana do wszystkich, wymaga jednak szerokich kompetencji kulturowych odbiorcy. W zasadzie, w odniesieniu do każdej z głównych dziedzin kultury wysokiej w Katowicach można mówić o dobrym poziomie rozwoju instytucjonalnego, w relacji zarówno do sektora edukacyjnego, jak i do instytucji kultury oraz środowisk kulturalnych skupionych w branżowych stowarzyszeniach.

Najlepiej rozwinięta w tym zakresie wydaje się dziedzina kultury wysokiej związana z muzyką, w ramach której funkcjonują: znacząca w skali kraju Akademia Muzyczna (kierunki studiów: kompozycja i teoria muzyki, dyrygentura, edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej, jazz i muzyka estradowa, wokalistyka, instrumentalistyka), rozpoznawalna w skali międzynarodowej Narodowa Orkiestra Symfoniczna Polskiego Radia oraz Filharmonia Śląska, a także liczne stowarzyszenia twórców muzycznych oraz instytucje upowszechniające i promujące ten rodzaj sztuki. Należy także podkreślić, iż w Katowicach zlokalizowanych jest szereg sal koncertowych (np. sala koncertowa Filharmonii Śląskiej, sala koncertowa Górnośląskiego Centrum Kultury, sala koncertowa Akademii Muzycznej w ramach tzw. Centrum Nauki i Edukacji Muzycznej SYMFONIA czy też planowana nowa sala koncertowa Narodowej Orkiestry Symfonicznej Polskiego Radia), w tym największa w skali kraju sala widowiskowo-sportowa SPODEK, w której odbywają się koncerty muzyczne.

Pomimo braku szkoły wyższej o profilu aktorskim (w Katowicach działają jedynie szkoły policealne, tj. Policealna Szkoła Aktorska Art-Play oraz Studium Aktorskie przy Teatrze Śląskim im. S. Wyspiańskiego) zaplecze instytucjonalne związane z katowickim teatrem należy uznać za znaczne. Poza teatrami zorganizowanymi w formie samorządowych instytucji kultury (np. Teatr Śląski im. S. Wyspiańskiego,

Podmioty sektora kultury wysokiej w Katowicach

Dziedzina kultury	Instytucje edukacyjne	Instytucje kultury	Stowarzyszenia związane z kulturą	Podstawowe obiekty (infrastruktura)
Film	Uniwersytet Śląski – Wydział Radia i Telewizji	Centrum Sztuki Filmowej wraz z Filmoteką Śląską, Instytucja Filmowa „Silesia Film”, Instytucja Kultury „Estrada Śląska” MDK Południe	Związek Artystów Scen Polskich, Zarząd Oddziału w Katowicach	Centrum Sztuki Filmowej Kino „Światowid”, Kinoteatr „Rialto”, trzy multikina
Fotografia	Uniwersytet Śląski – Wydział Radia i Telewizji, Policealne Studium Zawodowe Profesja, Śląska Akademia Fotografii	Górnośląskie Centrum Kultury MDK Ligota	—	pomieszczenia wystawowe w ramach: Górnośląskiego Centrum Kultury (5 galerii), Galerii Sztuki Współczesnej BWA, Galerii Szyb Wilson, Pałacu Młodzieży, Biblioteki Śląskiej, Stowarzyszenia Architektów Polskich, MDK-ów, Rondo Sztuki
Literatura	Uniwersytet Śląski – Wydział Filologiczny (filologia polska, informacja naukowa i bibliotekoznawstwo, kulturoznawstwo, filologia klasyczna), Wyższa Szkoła Humanistyczna (filologia polska)	Biblioteka Śląska, Miejska Biblioteka Publiczna, MDK Południe (konkursy literackie), MDK Szopienice-Giszowiec (turnieje recytatorskie)	Śląski Klub Fantastyki, Stowarzyszenie Inicjatyw Wydawniczych, Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich (Zarząd Okręgu), Polskie Towarzystwo Kultury w Katowicach, Katowickie Stowarzyszenie Artystyczne (magazyn literacki „Kursywa”)	Biblioteka Śląska, Górnośląskie Centrum Kultury, Rondo Sztuki
Teatr	Policealna Szkoła Aktorska Art-Play, Studium Aktorskie przy Teatrze Śląskim	Teatr Śląski im. S. Wyspiańskiego, Śląski Teatr Lalki i Aktora „Ateneum”, Teatr Korez, Górnośląskie Centrum Kultury, Instytucja Kultury „Estrada Śląska”, Regionalny Ośrodek Kultury w Katowicach	Stowarzyszenie „Teatr GuGalandera”, Stowarzyszenie „TEATR Cogitatur”, Związek Artystów Scen Polskich (Zarząd Oddziału w Katowicach), Towarzystwo Kultury Teatralnej, Teatralna Telewizja Internetowa e-teatr. tv Katowice, Stowarzyszenie TE.art, Stowarzyszenie Ognisk Artystycznych	sceny Teatru Śląskiego (duża, kameralna, w malarni), scena i galeria Teatru „Ateneum”, sceny teatrów niepublicznych GuGalandera i Cogitatur, sale Górnośląskiego Centrum Kultury,

Tabela 5 cd.

Dziedzina kultury	Instytucje edukacyjne	Instytucje kultury	Stowarzyszenia związane z kulturą	Podstawowe obiekty (infrastruktura)
Muzyka	<p>Akademia Muzyczna Uniwersytetu Śląskiego – Wydział Artystyczny (edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej)</p> <p>11 szkół muzycznych stopnia I i II</p>	<p>Narodowa Orkiestra Symfoniczna Polskiego Radia w Katowicach, Filharmonia Śląska, Górnośląskie Centrum Kultury, Instytucja Kultury „Estrada Śląska”, Instytucja Promocji i Upowszechniania Muzyki „Silesia”, Pałac Młodzieży, MDK Ligota, MDK Południe, MDK Zawodzie (festiwale, koncerty, przeglądy, zespoły wokalne, chóry, edukacja muzyczna), Młodzieżowy Dom Kultury (festiwal piosenki), Regionalny Ośrodek Kultury w Katowicach (spotkania chóralsne, festiwal piosenki poetyckiej)</p>	<p>Związek Kompozytorów Polskich, Związek Artystów Scen Polskich (Zarząd Oddziału w Katowicach), Śląskie Towarzystwo Muzyczne, Stowarzyszenie Muzyczne im. S.M. Stoińskiego, Stowarzyszenie Absolwentów Akademii Muzycznej w Katowicach, Stowarzyszenie „ruch i rytm”, Polskie Stowarzyszenie Perkusyjne (oddział katowicki), Polski Związek Chórów i Orkiestr (oddział śląski w Katowicach)</p>	<p>SPODEK, sala koncertowa Filharmonii Śląskiej, sala koncertowa Górnośląskiego Centrum Kultury, sala koncertowa Akademii Muzycznej (tzw. Centrum Nauki i Edukacji Muzycznej SYMFONIA), planowany obiekt sali koncertowej Narodowej Orkiestry Symfonicznej Polskiego Radia, aula Biblioteki Śląskiej, Rondo Sztuki, sala MEGA CLUBu</p>
Plastyka	<p>ASP (grafika, projektowanie graficzne, malarstwo, wzornictwo)</p> <p>Uniwersytet Śląski – Wydział Artystyczny (edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych, grafika)</p>	<p>Muzeum Śląskie (kolekcja malarstwa polskiego – 233 eksponaty), Górnośląskie Centrum Kultury, Galeria Sztuki Współczesnej BWA, Pałac Młodzieży, Fundacja dla Śląska, Galeria Szyb Wilson, MDK Ligota (wystawy), MDK Południe (konkursy plastyczne), Młodzieżowy Dom Kultury (wystawy, konkursy)</p>	<p>Związek Polskich Artystów Plastyków – Okręg Katowicki</p>	<p>pomieszczenia wystawowe w ramach: Górnośląskiego Centrum Kultury (5 galerii), Galerii Sztuki Współczesnej BWA, Galerii Szyb Wilson, Pałacu Młodzieży, Stowarzyszenia Architektów Polskich, MDK-ów, Ronda Sztuki</p>

Źródło: opracowanie własne na podstawie: www.wydawca.com.pl; wolnariatysci.pl; www.polmic.pl; www.infomusic.pl; music.myspace.com; operismedia.pl; www.pora.pl/katowice/kluby; www.esil.pl; www.firmymuzyczne.pl; www.firmy.net; www.silesiakultura.pl; www.festivalinfo.pl (22.05.2009 r.)

Śląski Teatr Lalki i Aktora „Ateneum”), w mieście działają także prywatne grupy teatralne, np.: Teatr Korez, Stowarzyszenie Teatr Cogitatur, Stowarzyszenie Teatr Gugalander, Stowarzyszenie TE.art. Działalność związana z teatrem wspierana jest także poprzez branżowe stowarzyszenia oraz inicjatywy domów kultury skierowane do dzieci i młodzieży.

W skali ponadregionalnej wyróżnia się także dziedzina kultury związana z filmem. Podstawową instytucją edukacyjną jest Wydział Radia i Telewizji im. K. Kieślowskiego Uniwersytetu Śląskiego realizujący kierunki studiów związane z: reżyserią, realizacją obrazu filmowego, telewizyjnego i fotografią, organizacją produkcji filmowej i telewizyjnej. Katowickie instytucje kultury związane z filmem to przede wszystkim: Centrum Sztuki Filmowej (w tym FilMOTEKA Śląska) oraz Instytucja Filmowa – Silesia Film. Pod względem zaplecza infrastrukturalnego działalność związana z filmem jest realizowana głównie w ramach sal kinowych, bazy filmów na nośnikach DVD oraz czytelni filmowej Centrum Sztuki Filmowej. Uzupełnienie stanowią Kino Światowid (kino studyjne) oraz Kinoteatr Rialto, a także trzy działające w mieście multikina.

W odniesieniu do literatury wiodącą rolę edukacyjną odgrywają w mieście Wydział Filologiczny Uniwersytetu Śląskiego (kształcący na kierunkach: filologia polska, informacja naukowa i bibliotekoznawstwo, kulturoznawstwo, filologia klasyczna) oraz Biblioteka Śląska, będąca jedną z ważniejszych skarbnic piśmiennictwa polskiego w kraju. Jej zbiory liczą ok. 1,6 mln woluminów. Ważną część księgozbioru stanowią materiały i dokumenty o charakterze regionalnym, cenna kolekcja zbiorów specjalnych, w której znajdują się inkunabuły i starodruki, rękopisy, materiały ikonograficzne oraz kartograficzne. Podmiotowo licznie reprezentowane są katowickie środowiska twórcze związane z literaturą zrzeszone przede wszystkim w: Śląskim Klubie Fantastyki, Stowarzyszeniu Inicjatyw Wydawniczych, Stowarzyszeniu Bibliotekarzy Polskich (Zarząd Okręgu) oraz Polskim Towarzystwie Kultury w Katowicach.

Plastyka i fotografia – jeśli chodzi o potencjał edukacyjny – reprezentowane są przez Akademię Sztuk Pięknych (kształcącą na kierunkach: grafika, projektowanie graficzne, malarstwo, wzornictwo), Wydział Artystyczny Uniwersytetu Śląskiego (kierunki studiów: edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych, grafika), Wydział Radia i Telewizji Uniwersytetu Śląskiego (kierunek: realizacja obrazu filmowego, telewizyjnego i fotografia) oraz prywatne szkoły policealne (Policealne Studium Zawodowe „Profesja”, Śląska Akademia Fotografii). Działalność związaną z tymi dziedzinami sztuki prowadzi w mieście względnie duża liczba instytucji kultury. Do najważniejszych należy zaliczyć: Muzeum Śląskie (posiadające unikatową kolekcję malarstwa polskiego: 233 eksponaty), Górnośląskie Centrum Kultury (prowadzące pięć galerii wystawowych), Galeria Sztuki Współczesnej BWA, Pałac Młodzieży, Galeria Szyb Wilson, miejskie domy kultury (organizatorzy wystaw, konkursów), Rodno Sztuki. Niski jest jednak poziom formalnej integracji środowisk twórczych związanych z plastyką i fotografią – w mieście działa zaledwie jeden podmiot tego rodzaju, tj. Związek Polskich Artystów Plastyków (okręg katowicki).

Produkty z potencjałem komercyjnym – imprezy i wydarzenia o zasięgu co najmniej regionalnym

Drugi etap identyfikacji rdzeniowych przemysłów kreatywnych związanych z kulturą wysoką oraz z przemysłem muzycznym polegał na rozpoznaniu aktywności zlokalizowanych na terenie Katowic instytucji edukacyjnych, instytucji kultury oraz stowarzyszeń działających na rzecz kultury, rozumianej jako dostarczanie produktów mających potencjał komercyjny, tj. imprez i wydarzeń o zasięgu co najmniej regionalnym. Analiza produktów tego rodzaju została przeprowadzona według głównych dziedzin kultury, tj. filmu, fotografii, literatury, muzyki, teatru oraz plastyki (por. tab. 6).

Wysoki poziom rozwoju instytucji związanych z muzyką znajduje swoje odzwierciedlenie zarówno w zakresie oddziaływania imprez i wydarzeń o zasięgu co najmniej regionalnym (często międzynarodowym), jak i w ich liczebności. Katowice w dziedzinie muzyki poważnej znane są przede wszystkim z: Międzynarodowego Festiwalu Młodych Laureatów Konkursów Muzycznych, Międzynarodowego Festiwalu Muzyki Dawnej im. G.G. Gorczyckiego, Ogólnopolskiego Festiwalu Promocyjnego „Sierpień Talentów”, Festiwalu Muzyki Kameralnej, Festiwalu Muzyki Instrumentalnej, Wojewódzkiego Festiwalu Muzycznego „Młody Amadeusz”, koncertów i recitali Narodowej Orkiestry Symfonicznej Polskiego Radia oraz Filharmonii Śląskiej. Najszerzy stopień oddziaływania ponadregionalnego mają natomiast imprezy i wydarzenia związane z muzyką rozrywkową, do których należy zaliczyć: Rawa Blues Festiwal, Maj Music Festiwal, MAYDAY Festival, Metalmania, a także koncerty indywidualnych wykonawców realizowane w Sali Widowiskowo-Sportowej SPODEK, Klubie Muzycznym MEGA CLUB oraz Hipnoza. Wstępne szacunki wskazują, iż imprezy i wydarzenia o charakterze muzycznym tej rangi stanowią ok. 40% całej aktywności sektora kultury w Katowicach¹.

W przypadku pozostałych dziedzin kultury oddziaływanie związanych z nimi imprez i wydarzeń należy uznać w większości za regionalne. W zakresie filmu i teatru rozpoznawalnym w skali ponadregionalnej jest Ogólnopolski Festiwal Sztuki Reżyserskiej „Interpretacje”. Podobnej skali oddziaływania są imprezy związane z teatrem, takie jak: Międzynarodowy Festiwal Teatrów APART, Międzynarodowy Festiwal Teatrów Lalek, Letni Ogród Teatralny, Międzynarodowy Festiwal Teatralny, Katowicki Karnawał Komedii. W dziedzinie literatury za wiodącą imprezę o skali ogólnopolskiej należy uznać: Ogólnopolskie Dyktando. Imprezy i wydarzenia dotyczące plastyki i fotografii ograniczają się najczęściej do tematycznych wystaw fotografii lub malarstwa, autorskich wystaw, wernisaży, których zakres oddziaływania w zdecydowanej większości należy uznać za regionalny.

¹ Nie uwzględniono tu imprez i wydarzeń związanych z muzyką organizowanych w klubach muzycznych.

Tabela 6

Imprezy i wydarzenia kulturalne o zasięgu co najmniej regionalnym – wybrane przykłady

Dziedzina kultury	Wydarzenia i imprezy (organizator)
Film	<ul style="list-style-type: none"> – Ogólnopolski Festiwal Sztuki Reżyserskiej „Interpretacje” („Estrada Śląska”) – Festiwal Filmów Kultowych (Stowarzyszenie „Inicjatywa”, Centrum Sztuki Filmowej, Kinoteatr Rialto) – Festiwal Filmów Niezależnych Kiloff (Centrum Sztuki Filmowej) – Kamera Line Vol – Spotkanie z Młodym Kinem (Grupa Działań Nietypowych „Szatnia Zdzisława” – studenci reżyserii Wydziału Radia i TV Uniwersytetu Śląskiego)
Fotografia	<ul style="list-style-type: none"> – tematyczne wystawy fotografii, autorskie wystawy fotografii, wernisaże (Górnośląskie Centrum Kultury, Biblioteka Śląska, Związek Polskich Artystów Fotografików – Okręg Śląski, Muzeum Śląskie, Rondo Sztuki, MDK-i Giszowiec oraz Południe)
Literatura	<ul style="list-style-type: none"> – Dyktando Ogólnopolskie (Radio Katowice) – Ogólnopolski Festiwal Prozy (Biblioteka Śląska) – Festiwal Literatury Popularnej POPLIT (Śląski Klub Fantastyki) – Ogólnopolski Konkurs na Pracę Literacką dla Uczniów Szkół Ponadgimnazjalnych (Pałac Młodzieży) – Ogólnopolski Przegląd Twórczości Literackiej Dzieci i Młodzieży (Pałac Młodzieży) – Ogólnopolski Turniej Jednego Wiersza (MDK Koszutka) – Konkurs Poetycki Marii Pawlikowskiej Jasnorskiej (MDK Szopienice) – spotkania literackie, salony literackie (Biblioteka Śląska)
Teatr	<ul style="list-style-type: none"> – Międzynarodowy Festiwal Teatrów APART (Stowarzyszenie Teatralne APART) – Międzynarodowy Festiwal Teatralny (Teatr Cogitatur) – Międzynarodowy Festiwal Teatrów Lalek (Śląski Teatr Lalki i Aktora „Ateneum”) – Letni Ogród Teatralny (Teatr Korez) – Ogólnopolski Festiwal Sztuki Reżyserskiej „Interpretacje” („Estrada Śląska”) – Katowicki Karnawał Komedii (Teatr Korez, Teatr Śląski im S. Wyspiańskiego) – Biesiada Teatralna (Pałac Młodzieży, Pracownia Estrady i Teatru)
Muzyka	<ul style="list-style-type: none"> – Międzynarodowy Festiwal Młodych Laureatów Konkursów Muzycznych (Instytucja Promocji i Upowszechniania Muzyki „Silesia”) – Międzynarodowy Festiwal Muzyki Dawnej im. G.G. Gorczyckiego (Śląskie Towarzystwo Muzyczne) – Ogólnopolski Festiwal Promocyjny „Sierpień Talentów” (Instytucja Promocji i Upowszechniania Muzyki „Silesia”, Studio Koncertowe Polskiego Radia Katowice) – Festiwal Muzyki Kameralnej (Akademia Muzyczna) – Festiwal Muzyki Instrumentalnej (Akademia Muzyczna) – Festiwal „Muzyka Organowa w Katedrze” (Klub Inteligencji Katolickiej w Katowicach, Archikatedra pw. Chrystusa Króla w Katowicach) – Festiwal Nowa Muzyka Nadchodzi (Jazz Club Hipnoza) – Rawa Blues Festiwal (Ireneusz Dudek, Hala Widowiskowo-Sportowa SPODEK) – Maj Music Festival – Łowimy Talenty (Klub Muzyczny Cogitatur) – Wojewódzki Festiwal Muzyczny „Młody Amadeusz” (Stowarzyszenie „Amadeusz”, Biblioteka Śląska) – koncerty kolęd i muzyki kościelnej (Polski Związek Chórów i Orkiestr, Bazylika o.o. Franciszkanów) – koncerty muzyki poważnej, recitale (Narodowa Orkiestra Symfoniczna Polskiego Radia, Filharmonia Śląska, Instytucja Promocji i Upowszechniania Kultury „Silesia”), – koncerty muzyki jazzowej (Jazz Club Hipnoza) – koncerty muzyki rozrywkowej (MEGA CLUB, Klub Muzyczny Cogitatur, SPODEK)

Tabela 6 cd.

Plastyka	<ul style="list-style-type: none"> – wystawy tematyczne (Górnośląskie Centrum Kultury, np. Bienalle Sektor Sztuki, BWA, Muzeum Śląskie, Rondo Sztuki,) – wystawy twórczości Grupy Janowskiej
----------	--

Źródło: opracowanie własne na podstawie: www.wydawca.com.pl; wolniartysty.pl; www.polmic.pl; www.infomusic.pl; music.myspace.com; operismedia.pl; www.pora.pl/katowice/kluby; www.esil.pl; www.firmymuzyczne.pl; www.firmy.net; www.silesiakultura.pl; www.festivalinfo.pl (22.05.2009 r.)

Kryteria kwalifikujące Katowice do rangi centrum doskonałości w dziedzinie muzyki i przemysłu muzycznego

Dodatkowym potwierdzeniem dla identyfikacji Katowic jako miasta przemysłu muzycznego – poza wnioskami płynącymi z analizy rozwoju instytucjonalnego, aktywności środowisk twórczych, zaplecza infrastrukturalnego, liczebności oraz skali oddziaływania imprez i wydarzeń muzycznych – stała się jego weryfikacja z wykorzystaniem kryteriów UNESCO związanych z kwalifikowaniem danego miasta do centrum doskonałości w dziedzinie muzyki, w tym tworzenia sieci miast kreatywnych. Uzyskanie statusu centrum doskonałości w dziedzinie muzyki oznacza według UNESCO, iż miasto powinno spełniać następujące kryteria²:

- pełnić rolę rozpoznawalnego centrum kreacji i aktywności muzycznej,
- promować przemysł muzyczny w każdej formie,
- mieć doświadczenie w organizacji festiwali muzycznych oraz wydarzeń na skalę krajową i międzynarodową,
- mieć szkoły muzyczne, konserwatoria oraz specjalizujące się w dziedzinie muzyki instytucje akademickie,
- mieć nieformalne struktury edukacji muzycznej, w tym amatorskie chóry i orkiestry,
- mieć krajowe lub międzynarodowe platformy poświęcone gatunkom muzyki lub jej formom pochodzącym z innych krajów,
- dysponować przestrzenią kulturalną umożliwiającą praktykowanie i słuchanie muzyki np. „na świeżym powietrzu”.

Wstępnie należy zauważyć, iż w relacji do kryteriów UNESCO związanych z kwalifikowaniem miast do kategorii centrum doskonałości w dziedzinie: literatury, dizajnu, filmu, rzemiosła i folkloru, sztuk medialnych czy też gastronomii, Katowice w największym stopniu spełniają kryteria centrum doskonałości w dziedzinie muzyki. Przemawiają za tym następujące argumenty:

- w zakresie pełnienia roli rozpoznawalnego centrum kreacji i aktywności muzycznej miasto może się poszczycić: osobistościami muzyki (śląska szkoła kompozytorów: Bolesław Szabelski, Bolesław Woytowicz, Wojciech Kilar, Henryk Mikołaj Górecki), wykonawcami muzycznymi związanymi z miastem, m.in.: Krystian Zimerman,

² portal.unesco.org/culture/, 22.05.2009 r.

Ireneusz Dudek, Krystyna Prońko, Stanisław Sojka, Adam Taubitz, Piotr „Gutek” Gutowski, zespołami muzycznymi (Narodowa Orkiestra Symfoniczna Polskiego Radia, Feel, Kwartet Śląski, Kwintet Śląskich Kameralistów), chórmi (Chór Mieszany „OGNIWO”, Chór ABSOLUT, Chór Mieszany przy Katedrze p.w. Chrystusa Króla, Chór im. Św. Grzegorza Wielkiego przy Bazylice oo. Franciszkanów w Katowicach Panewnikach, Schola Liturgiczna Bazyliki Panewnickiej, Chór Kameralny, Chór Kameralny Akademii Muzycznej w Katowicach, Chór Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego);

- promocja przemysłu muzycznego odbywa się m.in. poprzez działalność Instytucji Promocji i Upowszechniania Muzyki „Silesia”, Fundacji dla Śląska oraz „Estrady Śląskiej”;

- bogate doświadczenia w organizacji festiwali muzycznych oraz wydarzeń na skalę krajową i międzynarodową potwierdzają m.in. najważniejsze imprezy muzyczne o randze międzynarodowej, takie jak: Koncerty Narodowej Orkiestry Symfonicznej Polskiego Radia w Katowicach, Międzynarodowy Festiwal Młodych Laureatów Konkursów Muzycznych, Rawa Blues Festival, Śląski Festiwal Jazzowy, MAYDAY Festival, Metalmania;

- w mieście funkcjonuje Akademia Muzyczna wraz z Centrum Nauki i Edukacji Muzycznej SYMFONIA oferująca 6 kierunków studiów: dyrygentura, kompozycja i teoria muzyki, edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej, jazz i muzyka estradowa, wokально-instrumentalny, wokально-aktorski; a także 11 szkół muzycznych I i II stopnia (w tym sześć szkół II stopnia);

- nieformalne struktury edukacji muzycznej reprezentowane są przez amatorskie chóry i zespoły wokально-instrumentalne działające pod patronatem Pałacu Młodzieży, miejskich domów kultury oraz parafii;

- jako przykład krajowych lub międzynarodowych platform poświęconych gatunkom muzyki lub jej formom pochodzącym z innych krajów można podać: koncerty jazzowe (Jazz Club Hipnoza), imprezy muzyczne organizowane w ramach klubów muzycznych, a także teatrów niepublicznych (Gugalander, Cogitatur), czy też koncerty muzyki etnicznej (Muzeum Śląskie);

- przykładem przestrzeni kulturalnych umożliwiających praktykowanie i słuchanie muzyki mogą być corocznie organizowane w okresie wakacyjnym koncerty promenade w Parku im. T. Kościuszki, pt. „Od Bacha do Beatlesów”.

Kierunkowe propozycje wzmacniające Katowice jako miasto kultury wysokiej i przemysłu muzycznego

Przeprowadzona analiza w zakresie identyfikacji rdzeniowych przemysłów kreatywnych związanych z kulturą wysoką oraz przemysłem muzycznym dla Katowic pozwoliła w konsekwencji na określenie: potencjału infrastrukturalnego instytucji kultury wysokiej, stopnia zorganizowania środowisk twórczych, poziomu ich aktywności rozumianego jako tworzenie imprez i wydarzeń o charakterze ponadregionalnym oraz

wyposażenia infrastrukturalnego. Wnioski pozwalają także na sformułowanie wstępnych propozycji wzmacniających Katowice tej sferze.

Z punktu widzenia rozwoju instytucjonalnego oraz poziomu integracji i aktywności środowisk twórczych, a także tradycji – co znalazło również potwierdzenie w kryteriach centrum doskonałości UNESCO – rdzeniowym przemysłem kreatywnym wywodzącym się z kultury wysokiej może stać się przemysł muzyczny. Potencjał rozwoju dla stworzenia przemysłu kreatywnego ma także dziedzina kultury wysokiej związana z teatrem, choć – w porównaniu do marki i znaczenia katowickich instytucji oraz wydarzeń muzycznych – zasięg imprez teatralnych jest zdecydowanie mniejszy. Wśród pozostałych analizowanych dziedzin kultury wysokiej, tj. filmu, fotografii, literatury czy też plastyki, potencjał dla tworzenia przemysłów kreatywnych, szczególnie w relacjach ponadregionalnych i międzynarodowych, należy uznać za słaby.

Mając powyższe na uwadze, kierunkowe propozycje wzmacniające Katowice jako miasto kultury wysokiej i przemysłu muzycznego mogą być następujące:

- rozwijanie przemysłu muzycznego poprzez organizowanie wydarzeń kultury wysokiej oraz kultury popularnej, w szczególności imprez i wydarzeń muzycznych o zasięgu krajowym i międzynarodowym;
- tworzenie warunków do powstawania i rozwoju zespołów muzycznych, grup teatralnych oraz innych rodzajów aktywności performatywnej;
- inicjowanie współpracy na rzecz inicjatyw klastrowych w zakresie przemysłu muzycznego lub też szerzej: sztuk performatywnych (przyciąganie firm fonograficznych, studiów nagrań, wydawców muzycznych, obsługi technicznej, producentów instrumentów muzycznych);
- skuteczna promocja w skali krajowej i międzynarodowej imprez i wydarzeń kulturalnych, w tym muzycznych;
- wykorzystanie inwestycji związanych z zagospodarowaniem centrum miasta do stworzenia otwartych przestrzeni kultury umożliwiających praktykowanie sztuk performatywnych;
- wspieranie inicjatywy stworzenia wyższej szkoły teatralnej;
- wykreowanie „markowych” imprez kultury wysokiej oraz kultury popularnej o skali krajowej i międzynarodowej w zakresie: filmu, literatury, plastyki i fotografii;
- wykorzystanie relatywnie dużej koncentracji klubów muzycznych w zachodniej części śródmieścia do stworzenia kwartału rozrywki.

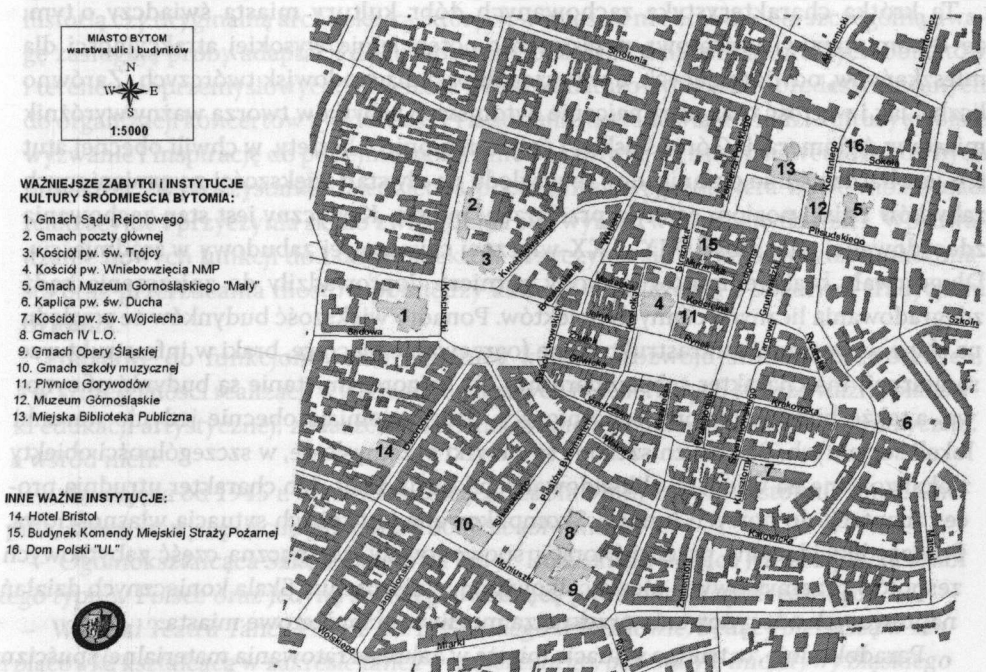
Bytom miastem widowisk scenicznych i plenerowych

Determinanty Bytomia jako miasta widowisk scenicznych i plenerowych

Rozpatrywanie Bytomia jako rdzeniowego ośrodka kulturalnego w Aglomeracji Górnośląskiej uzasadnione jest zarówno niezwykle bogatą historią miasta, jak i wieloma interesującymi wydarzeniami kulturalnymi. Udokumentowana historia Bytomia sięga XI w. i związana jest z pełnieniem istotnych funkcji obronnych i handlowych, także

o znaczeniu międzynarodowym. Już w 1254 r. Bytom uzyskał prawa miejskie, w 1281 r. zaś stał się stolicą księstwa bytomskiego. Z tego okresu pochodzą też założenia urbanistyczne miasta i część zabytków, które nadają dzisiejszej śródmiejskiej części Bytomia unikatowy charakter. Zabudowa średniowieczna reprezentowana jest obecnie reliktoowo (np. piwnice dawnego domu Gorywodów przy rynku czy fragmenty murów miejskich), ale owalny układ centrum miasta został zachowany. Na rozwoju miasta najbardziej odcisnął swoje piętno przemysł górniczy i hutniczy. W krótkim czasie Bytom stał się największym ośrodkiem przemysłu i ważnym centrum administracyjno-usługowym na Górnym Śląsku.

Zdecydowana większość obiektów zabytkowych o najwyższych walorach zlokalizowana jest w obrębie historycznego centrum miasta (zob. mapa 1). Spośród 2313 zewidencjonowanych obiektów o cechach zabytkowych 1710 zlokalizowanych jest właśnie w śródmieściu. Obecnie w pejzażu miasta, a szczególnie na rynku, dominują kamienice czynszowe z przełomu XIX i XX w. utrzymane w stylu eklektyzmu oraz historyzmu z elementami secesji. Jest to efektem rozpoczętej pod koniec XIX w. intensywnej wymiany istniejącej zabudowy, przebudowy kamienic w zgodzie z nurtem eklektycznym, zwiększenia liczby kondygnacji i zagęszczenia zabudowy podwórzy. Wielokulturowość miasta znajduje swoje odzwierciedlenie w secesyjnych kamienicach zaprojektowanych przez architektów bytomskich, berlińskich czy wiedeńskich. Wśród nich wyróżniająca

Mapa 1. Ważniejsze zabytki i instytucje kultury śródmieścia Bytomia

Źródło: Urząd Miejski w Bytomiu.

się grupę tworzą wybitne i bardzo charakterystyczne secesyjne realizacje Carla Bruggera – głównie gmachy użyteczności publicznej – z wielobarwnej cegły glazurowanej. Zabytki te wyróżniają Bytom na tle architektury innych miast Górnego Śląska. Cennym zespołem architektoniczno-urbanistycznym jest kompleks modernistycznej zabudowy sięgający czasów Republiki Weimarskiej, usytuowany w północnej i zachodniej części śródmieścia oraz dzielnicy Rozbark.

Na osobną uwagę zasługują dawne zespoły przemysłowe, zabytki techniki oraz zachowujące lokalny śląski koloryt zabytkowe kolonie robotnicze, m.in. w dzielnicy Bobrek, a także znakomicie zachowana zabytkowa Kolonia Zgorzelec w dzielnicy Łagiewniki, będąca efektownym przykładem typowej zabudowy dzielnicy robotniczej. Obiekty poprzemysłowe zlokalizowane są poza ścisłym centrum miasta. W Bytomiu zewidencjonowano aż 36 zespołów przemysłowych i poprzemysłowych mających wartość zabytkową. Do najwybitniejszych – zachowanych do dziś – należą modernistyczne zespoły: elektrociepłowni „Szombierki” (projektu Georga i Emila Zillmanów), dawnej oczyszczalni ścieków przy ul. Zabrzańskej z unikatowym wyposażeniem (projektu Carla Bruggera), dawnej cechowni kopalni „Rozbark” oraz dawnego szybu „Bończyk” tejże kopalni, wieży wyciągowej dawnego szybu „Krystyna” kopalni „Szombierki” oraz dawnych warsztatów naprawczych kolei wąskotorowych. Unikatowe w skali kraju są dwa, do dziś pełniące swe funkcje, zabytki techniki – linia Górnos Śląskich Kolei Wąskotorowych i tramwaj nr 38.

Ta krótka charakterystyka zachowanych dóbr kultury miasta świadczy o tym, że Bytom stanowi unikatową przestrzeń o potencjalnie wysokiej atrakcyjności dla mieszkańców, odwiedzających, a w szczególności dla środowisk twórczych. Zarówno liczba, jak i wartość oraz urozmaicenie bytomskich zabytków tworzą ważny wyróżnik miasta w Aglomeracji Górnos Śląskiej i całym regionie. Niestety, w chwili obecnej atut ten jest bardzo silnie ograniczony ze względu na zły stan większości z wymienionych zabytków i niski poziom estetyki przestrzeni miasta. Krytyczny jest stan zachowania zdecydowanej większości XIX- i XX-wiecznej czynszowej zabudowy w śródmieściu. Długotrwały brak remontów i szkody górnicze doprowadziły do zniszczenia bądź zdegradowania licznych cennych obiektów. Ponadto większość budynków ze względu na słabe wyposażenie infrastrukturalne (ogrzewanie piecowe, braki w infrastrukturze sanitarnej) ma charakter substandardowy. W najgorszym stanie są budynki oficynowe, a także budynki kolonii robotniczych, które spełniają obecnie jedynie warunki lokali socjalnych. Bardzo zniszczone są zabytki przemysłowe, w szczególności obiekty zlokalizowane na terenach zlikwidowanych kopalń i hut. Ich charakter utrudnia proces adaptacji do nowych funkcji. Skomplikowana jest też ich sytuacja własnościowa. Procesy likwidacyjne przedsiębiorstw spowodowały, że znaczna część zabytkowych zespołów przemysłowych uległa całkowitemu zniszczeniu. Skala koniecznych działań naprawczych zdecydowanie przekracza możliwości budżetowe miasta.

Paradoksalnie, ta trudna sytuacja miasta w zakresie ratowania materialnej spuścizny historycznej staje się bodźcem dla środowisk twórczych i lokalnych instytucji kultury do podejmowania licznych, oryginalnych działań. Podmioty te traktują miasto jako

przeźren wyzwań, w której można realizować niekonwencjonalne projekty i aktywności. Zjawisku temu sprzyja funkcjonowanie licznych instytucji kultury, w tym również tych, które mają znaczenie regionalne. Na pierwszy plan wysuwają się w tym kontekście takie instytucje, jak: Opera Śląska, Śląski Teatr Tańca, Bytomskie Centrum Kultury wraz z Galerią Kronika, Muzeum Górnośląskie. Istotne znaczenie w tworzeniu oferty kulturalnej Bytomia, pielęgnowaniu jego dziedzictwa, a także upowszechnianiu kultury odgrywają także: Miejska Biblioteka Publiczna wraz z jedenastoma dzielnicowymi filiami, domy kultury, szkoły o profilu artystycznym.

Obok historii miasta i specyficznej, chociaż mocno zdegradowanej przestrzeni to właśnie program instytucji kultury, aktywność lokalnych środowisk artystycznych, doraźne i cykliczne wydarzenia kulturalne stawiają Bytom – obok Katowic – w pozycji jednego z liderów kulturalnych Aglomeracji Górnośląskiej. Szczególnym wyróżnikiem miasta staje się działalność muzyczna i baletowa. Składają się na nią m.in. kolejne spektakle przygotowywane przez Operę Śląską, wydarzenia organizowane w Bytomskim Centrum Kultury, a także warsztaty i festiwale, których animatorem jest Śląski Teatr Tańca. Inicjatywą o znaczeniu zdecydowanie wyrastającym ponad skalę regionalną, a nawet krajową jest coroczna Międzynarodowa Konferencja Tańca Współczesnego oraz Festiwal Sztuki Tanecznej. W 2009 r. odbyła się szesnasta edycja tej imprezy.

Warte uwagi jest ciągle poszukiwanie przez bytomskich twórców nowych przestrzeni dla celów kulturalnych. Aktywność ta sprzyja ożywianiu miejsc intrygujących swoją historią czy oryginalną architekturą, których w mieście nie brakuje. Na szczególną uwagę zasługują próby adaptacji do niekonwencjonalnych działań kulturalnych obiektów i terenów przemysłowych, zwłaszcza wielkokubaturowych, jakby predestynowanych do organizacji koncertów i widowisk. Przestrzenie te stanowią dla ludzi kultury swoiste wyzwanie i inspirację do podejmowania innowacyjnych, a czasem nawet ryzykownych projektów. Wykorzystanie dziedzictwa przemysłowego otwiera nowe możliwości realizacyjne i przyczynia się do zwiększania siły wyrazu wystawianych dzieł. Wprowadzanie nowych funkcji do takich obiektów przyczynia się do zmiany wizerunku miasta oraz przetrwania mostów pomiędzy kulturą współczesną a bogatymi tradycjami Bytomia.

Podstawę do funkcjonowania instytucji kultury, rozwoju środowisk twórczych, a w szczególności realizacji wydarzeń scenicznych i plenerowych tworzą ważne placówki edukacji artystycznej, zwłaszcza ukierunkowane na edukację baletową i muzyczną, a wśród nich:

- działająca od 1945 r. Ogólnokształcąca Szkoła Muzyczna I i II stopnia im. F. Chopina, której mury opuściło już ponad 3000 absolwentów,
- Ogólnokształcąca Szkoła Baletowa im. L. Różyckiego będąca jedną z pięciu szkół tego typu w Polsce oraz jedyną szkołą prowadzącą pion tańca współczesnego,
- Wydział Teatru Tańca PWST im. L. Solńskiego w Krakowie, będący pierwszą w kraju placówką kształcąca w zakresie tańca współczesnego, powstały z inicjatywy Śląskiego Teatru Tańca, w szerokim partnerstwie międzynarodowym m.in. z CODARTS, Rotterdamse Dansacademie Folkwang Hochschule z Essen i Bruckner University z Linzu.

Pewien potencjał dla realizacji widowisk scenicznych i plenerowych, przede wszystkim o skali lokalnej, może mieć sześć parków miejskich: Park Miejski (31,6 ha), Park Fazaniec (16,9 ha), Park Ludowy w Miechowicach (14,0 ha), Park Mickiewicza (8,9 ha), Park Łagiewnicki (3,4 ha), Park Grota w Suchej Górze (2,6 ha). Trzy pierwsze mają wartość historyczną i są wpisane do rejestru zabytków. Wykorzystanie kulturalne parków warunkowane jest modernizacją i rozbudową ich infrastruktury.

Reasumując, za główne determinanty wpływające na możliwości rozwoju w Bytomiu widowisk scenicznych i plenerowych należy uznać (tab. 7):

- aktywne środowiska kulturalne inicjujące interesujące projekty,
- potencjał infrastrukturalny instytucji kultury w mieście pozwalający na realizację różnych wydarzeń kulturalnych,
- przestrzeń miasta (jakość miejsca) prowokujące do podejmowania nowych aktywności kulturalnych,
- szkolnictwo artystyczne wzbogacające kapitał kreatywny miasta,
- zainteresowanie biznesu działalnościami kulturalnymi.

Wyróżniające widowiska sceniczne i plenerowe Bytomia

Opisany potencjał Bytomia pozwala upatrywać w widowiskach scenicznych i plenerowych istotną szansą rozwoju miasta i przebudowy jego wizerunku. Już dzisiaj Bytom znany jest w regionie, kraju, a przede wszystkim w szerokich gremiach organizujących wydarzenia kulturalne. Wśród imprez muzycznych o utrwalonej renomie, plasujących się w nurcie kultury wysokiej, wymienić należy przede wszystkim:

- Międzynarodowy Festiwal Muzyki Dawnej im. Gorczyckiego, który jest organizowany od czterech lat w miastach Aglomeracji Górnośląskiej,
- Międzynarodowy Konkurs Wokalistyki Operowej im. A. Didura,
- imprezy muzyczne adresowane do szerokiej publiczności, przede wszystkim spektakle Opery Śląskiej, których spektakularnym przejawem są: gale wielkich kompozytorów oraz Bytomska Noc Świętojańska, czyli plenerowe spektakle w Dolomitach Sportowej Dolinie (teren po kamieniołomach).

Funkcjonowanie w Bytomiu Śląskiego Teatru Tańca zaowocowało wylansowaniem ważnych imprez baletowych o randze międzynarodowej: Międzynarodowa Konferencja Tańca Współczesnego, Festiwal Sztuki Tanecznej, Międzynarodowy Dzień Tańca na Śląsku. Oprócz zaangażowania w organizację tych imprez Śląski Teatr Tańca realizuje swoją bieżącą działalność programową.

Do najważniejszych imprez należy także Festiwal Teatralny Teatromania, w trakcie którego w Bytomiu goszczą wybitne zespoły nagradzane na najważniejszych festiwalach na świecie, z edynburskim Fringe na czele. W bieżącym roku odbyła się jedenasta edycja festiwalu.

Różne rodzaje sztuki łączy Festiwal Sztuki Wysokiej (X edycja w 2010 r.), który jest imprezą plenerową odbywającą przez kilka dni w roku centrum miasta.

Tabela 7

Potencjał Bytomia jako miasta widowisk scenicznych i plenerowych

Jakość miejsca	Edukacja kulturalna	Środowiska twórcze	Instytucje sektora kultury	Biznesy kulturalne
<ul style="list-style-type: none"> – zabytkowe śródmieście, – zabytkowe kolonie robotnicze, – zespoły przemysłowe i zabytki techniki, – zespoły parków miejskich i krajobrazowych. 	<ul style="list-style-type: none"> – szkolnictwo muzyczne: Ogólnokształcąca Szkoła Baletowa im. L. Różyckiego, Ogólnokształcąca Szkoła Muzyczna I i II stopnia im. F. Chopina, – PWST im. L. Solskiego w Krakowie, Wydział Teatru Tańca w Bytomiu. 	<ul style="list-style-type: none"> – środowiska muzyczne skoncentrowane wokół placówek edukacyjnych i instytucji muzycznych, – środowiska plastyczne skupione wokół galerii. 	<ul style="list-style-type: none"> – sztuki perfor-matywne: Opera Śląska, Śląski Teatr Tańca, – Bytomskie Centrum Kultury, – Muzeum Górnośląskie, Galeria „Kronika”. 	<ul style="list-style-type: none"> – galerie prywatne, w tym zaangażowane w organizację wydarzeń w przestrzeni miasta – np. Festiwal Sztuki Wysokiej, – Impresariat Akademos, – działalność kulturalno-biznesowa w przestrzeniach poprzemysłowych, – giełda antyków i staroci.

Źródło: opracowanie własne.

Coraz więcej jest imprez organizowanych na terenach i w obiektach poprzemysłowych, a część z tych wydarzeń nabiera charakteru cyklicznego (np. gale sportu, Festiwal „Moc Bluesa”). Poszerzana jest też oferta aktywnej turystyki na terenach poprzemysłowych – *alternative touristic*, turbo golf.

Dużym powodzeniem cieszą się wydarzenia plenerowe bezpośrednio angażujące uczestników, w tym:

- larp – plenerowe inscenizacje w stylu fantasy,
- zloty pojazdów militarnych z inscenizacjami historycznymi (V edycja w 2010 r.),
- artystyczne gry miejskie, happeningi itp.

Wśród innych istotnych wydarzeń warto wymienić również: Festiwal Nauki i Sztuki; plenerowe ekspozycje rzeźby; kulturalne, rozrywkowe, integracyjne wydarzenia w dzielnicach.

W przypadku Bytomia nie można też zapominać o widowiskach sportowych. Rozgrywki ligowe, turnieje, mecze i konkursy przyciągają znaczną liczbę kibiców, szczególnie w takich dyscyplinach, jak: piłka nożna, łucznictwo, judo, hokej na lodzie. Trzeba jednak zaznaczyć, że infrastruktura sportowa miasta jest przestarzała i wymaga gruntownej modernizacji.

Wydarzenia sceniczne i plenerowe stanowią dobry kierunek rozwoju miasta ze względu na posiadany potencjał i stopniowo zdobywane doświadczenia. Pozycja miasta w tym zakresie powoli, lecz systematycznie utrwała się, wpływając w dużym stopniu na zmianę wewnętrznego i zewnętrznego wizerunku Bytomia. Zagospodarowanie

posiadanego potencjału, rewitalizacja terenów i obiektów miasta, rozwijanie działalności przez instytucje kultury i lokalne środowiska twórcze sprzyjać będą odbudowie rangi miasta. Umiejętna komercjalizacja produktów kulturalnych pozwoli w pewnym zakresie przebudować strukturę gospodarczą miasta i wzbogacić ofertę rynku pracy. Bytom musi dołożyć starań, aby realizowane aktywności kulturalne były właściwie eksponowane i promowane. Można oczekiwać, że rozwijana oferta kulturalna Bytomia zwiększy zainteresowanie podmiotów zewnętrznych, a równocześnie przyczyni się do odbudowania więzi mieszkańców ze swoim miastem.

Bibliografia

- Klasik A. (red.), 2008, *Aktywność przedsiębiorcza i konkurencyjność ekonomiczna miast w procesie restrukturyzacji aglomeracji miejskiej*, Wyd. Akademii Ekonomicznej, Katowice.
- Klasik A. (red.), 2009, *Kreatywne miasta i aglomeracje. Studia przypadków*, Wyd. Akademii Ekonomicznej, Katowice.
- Klasik A. (red.), 2009, *Kreatywne miasto – kreatywna aglomeracja*, Wyd. Akademii Ekonomicznej, Katowice (w druku).
- www.wydawca.com.pl
- wolniartysty.pl
- www.polmic.pl
- www.infomusic.pl
- music.myspace.com
- operismedia.pl
- www.pora.pl/katowice/kluby
- www.esil.pl
- www.firmymuzyczne.pl
- www.firmy.net
- www.silesiakultura.pl
- www.festivalinfo.pl

PERSPEKTYWY ROZWOJU GOSPODARKI KREATYWNEJ W AGLOMERACJI GÓRNOŚLĄSKIEJ

ABSTRAKT: Artykuł jest poświęcony wynikom badań dotyczących warunków i potencjałów kształtowania i rozwoju kreatywnej gospodarki opartej na sektorze kultury w miastach Aglomeracji Górnośląskiej. Opracowanie obejmuje następujące aspekty: przedstawienie i analiza szerokiej i wąskiej definicji kreatywnej gospodarki, retrospektywne i prospektywne ujęcie Aglomeracji Górnośląskiej oraz jej potencjału instytucjonalnego i struktura sektorów gospodarki kreatywnej. W opracowaniu szczegółowo omówiono przypadki dwóch miast: Katowic i Bytomia. Katowice przedstawiono jako miasto kultury wysokiej i przemysłu muzycznego, Bytom natomiast jako miasto widowisk scenicznych i plenerowych.

SŁOWA KLUCZOWE: kreatywna gospodarka, miasto, Aglomeracja Górnośląska